

Meyerovitch, *Rûmî and Sufism* (trc. S. Fattal), California 1987, tür.yer.; M. Korgor, "The Significance of Mevlana for Philosophia Perennis", *1. Milletlerarası Mevlânâ Kongresi: Tebliğler*, Konya 1988, s. 91-98; Mehmet Aydın, "Muhiddin-i Arabî ve Hz. Mevlânâ Yaklaşımı", a.e., s. 299-306; *Mevlânâ ez Dîdeğâh-ı Türkân ve İrâniyân*, Ankara 1369 hş., tür.yer.; Afzal Iqbal, *The Life and Work of Jalal-ud-din Rumi*, İslamabad 1991, tür.yer.; a.mlf., "Mevlânâ Rûmî on the Perfect Man", XXX/3 (1991), s. 353-384; Ahmet Yaşar Ocak, "Bir XIII. Yüzyıl Mutasavvî ve Süfisi Olarak Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî", *4. Millî Mevlânâ Kongresi (Tebliğler)*, Konya 1991, s. 139-146; Yaşar Nuri Öztürk, *Mevlânâ ve İnsan*, İstanbul 1992, s. 189-199; W. C. Chittick, "Rûmî and the Mawlawiyyah", *Islamic Spirituality: Manifestations* (ed. Seyyed Hossein Nasr), New York 1991, s. 105-126; a.mlf., "Rûmî and Wahdat al-Wujûd", *Poetry and Mysticism in Islam: The Heritage of Rûmî*, s. 70-111; Muhammad Este'lamî, "The Concept of Knowledge in Rûmî's Mathnawî", *Classical Persian Sufism: from its Origins to Rumi* (ed. L. Lewisohn), London-New York 1993, s. 401-408; Şefik Can, *Mevlânâ Hayatı Şahsiyeti Fikirleri*, İstanbul 1995; Sezai Karakoç, *Mevlânâ*, İstanbul 1996; Mehmet Demirci, *Mevlânâ'dan Düşünceler*, İzmir 1997, s. 23-59; İmtiaz Ahmad, "The Place of Rumi in Muslim Thought", *Encyclopaedic Survey of Islamic Culture* (ed. Mohamed Taher), New Delhi 1998, XII, 45-56; Sadeddin Kocatürk, "Mevlânâ'nın Mânevî Şahsiyetinin Oluşumu ve Mevlânâ'nın Şiirinde Aşk, Mâneviyat ve Yeniden Doğuş", *Uluslararası Mevlânâ Bilgi Şöleni 15-17 Aralık 2000*, Ankara 2000, s. 477-497; Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, "Mevlânâ'nın Türklüğü Meselesi", *Konya Halkevi Kültür Dergisi*, sy. 53-56 (Mevlânâ özel sayısı), Konya 1943, s. 29-31; M. Zeki Oral, "Mâder-i Mevlânâ: Prenses Mümine Camii, Türbesi ve Hayatı", a.e., sy. 53-56 (1943), s. 121-125; Sait Sungur, "Molla Hünkâr Hayatı Şahsiyeti ve Eserleri", a.e., sy. 53-56 (1943), s. 130-136; F. Nafiz Uzluk, "Mevlânâ'nın Doğum Yılı Üstüne Bir Araştırma", *Türk Düşüncesi*, VIII, İstanbul 1957, s. 11-15; Resuhi Baykara, "Mevlânâ'nın Türklüğü Meselesi", *Tarih-Coğrafya Dünyası*, II/12, İstanbul 1959, s. 433-434; A. J. Arberry, "Jalâl al-Dîn Rûmî", *IS*, I (1962), s. 89-105; Rasih Güven, "Mawlânâ Djalâl al-Din al-Rumi and Shams-i Tabrizi", *DDL*, I/2 (1966), s. 223-239; Mikail Bayram, "Ahi Evren-Mevlânâ İhtilafının Mahiyeti ve Boyutları", *Kelime*, sy. 4, Konya 1986, s. 26-28; M. Kimball, "Jalalo'd-Din Rumi's Views on the Shari'at", *Sufi*, sy. 17, London 1993, s. 25-31; Osman Nuri Küçük, "Mevlânâ'nın Yöneticilerle İlişkileri ve Moğol Casusluğu İddiaları", *Tasavvuf*, sy. 11, Ankara 2003, s. 259-322; sy. 12 (2004), s. 173-195; Hellmut Ritter, "Celâleddin Rûmî", *IA*, III, 53-59; a.mlf., "Djalâl al-Dîn Rûmî", *EI²* (İng.), II, 393-396; E. Berthels, "Necmeddin Kübrâ", *IA*, IX, 163-165; Alessandro Bausani, "Djalâl al-Dîn Rûmî", *EI²* (İng.), II, 396-397; Hamid Algar, "Kubrâ", a.e., V, 300-301; J. A. Williams, "Jalâl al-Dîn al-Rûmî", *New Catholic Encyclopedia*, Washington 1981, VII, 802-803; M. Nazif Şahinoğlu, "Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî", *TDEA*, VI, 298-311; a.mlf., "Attâr, Ferîdüddîn", *DİA*, IV, 95; a.mlf., "Bahâeddin Veled", a.e., IV, 460-462.

REŞAT ÖNGÖREN

MEVLÂNÂ KÜLLİYESİ

Konya'da
Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin
türbesi etrafında oluşan
bir tarikat külliyesi.

Şehrin merkezinde Karatay ilçesinde Sultan Selim Camii'nin doğusunda yer alır. Geniş bir bahçe duvarı içerisindeki yapıların çekirdeğini Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin türbesi oluşturmaktadır; semâhâne, mescid, matbah-ı şerif, meydân-ı şerif, derviş hücreleri, avlu ve haziredeki binalar büyük bir külliye meydana getirmektedir. Kuruluşundan Cumhuriyet'e kadar geçen sürede buranın geliştirilmesi, bakımı, onarımı, dergâhtaki tarikat hizmetlerinin yürütülmesi için yapılan vakıflar bizzat sultanlar tarafından desteklenmiş, Evkâf-ı Celâliyye istisnâ vakıflar arasında yer almıştır. Ayrıca hazîre duvarlarının dışındaki II. Selim İmareti, Türbeönü Hamamı, çebebi konaklarıyla etrafında bir mahalle kurulmuş ve dergâh âdeta küçük bir şehrin ortasında kalmıştır.

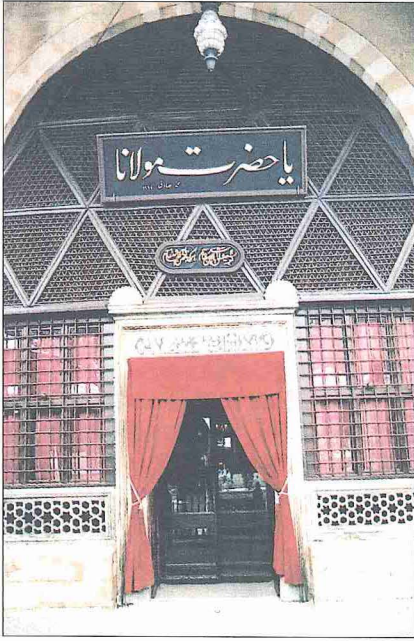
Dergâhın yakın çevresinde vaktiyle yer alan tarihî yapılardan, dışarıdan derviş hücrelerine bitişik olan kuzeybatıdaki Sultan Veled Medresesi yıkılınca yerine 1306 (1888-89) yılında postnişin Vâhid Çelebi tarafından Sultan Veled Mektebi inşa edilmiştir. Bina 1913'te yandığında iki katlı olarak yeniden yapılmış, 1955'te meydan açılırken Sultan Selim Camii'nin batı duvarına bitişik Yûsuf Ağa Kütüp-

hanesi ile (1210/1795-96) muvakkithâne (1290/1873) XIV. yüzyıla ait Türbeönü Hamamı ile birlikte tamamen ortadan kaldırılmıştır. Bu çifte hamamın her iki bölümü dört eyvanlı ve köşe hücreli olup dergâhta ikamet eden dervişler yanında halka da hizmet verdiği ve geçeliğinde Mevlevî sikkelerinin yapıldığı bilinmektedir.

Sultan II. Selim tarafından XVI. yüzyılın ikinci yarısında yaptırılan, dergâha gelen ziyaretçiler, yolcular ve bir kısım fakirlerin misafir edildiği Selimiye İmareti aşevi, menzilhâne, ahır ve tabhanelerden oluşuyordu. Dergâhın kuzey ve doğu tarafından çebebi konaklarıyla, güneyden Üçler Mezarlığı ile çevrili olduğu eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır. Günümüze ulaşan eski mutfak külliyesinin kuzeybatı köşesinde yer almakta olup XVI. yüzyıla tarihlenen tek katlı bir yapıdır. Bir müddet çamaşırhane, ardından Etnografya Müzesi olarak kullanılan binanın içi tâdil edilerek bugün de yemekhane olarak hizmet vermektedir. Çelebi dairesi XIX. yüzyıl sonlarında yapılmış iç sofalı planda bir evdir. Sofa tavanlarında meydân-ı şerif tavanında olduğu gibi hayalî manzara resimleri bulunmaktadır. Buradaki eski çamaşırhane ve helâlar yıkılmış, yerlerine yeni helâ yapılmıştır. Yıkılan çebebi konaklarının yeri gül bahçesi haline getirilmiş, içerisindeki XIV. yüzyıla tarihlenen eyvan tipli Eflâkî Türbesi ile (mezar taşı 761/1360 tarihli) Tuzcu Baba Türbesi (1233/1817-18) ve civar çeşmesinin etrafı (1327/1909) Hüsnü Yûsuf Bey'in Mevlânâ Külliyesi'ni gösteren tablosundan esinle-

Mevlânâ Külliyesi'nin kuş bakışı görünüşü

Mevlânâ Dergâhı'nın kapısı (bâb-ı şerif)

nerek yüksek taş parmaklıklı bir duvarla çevrilmiştir.

Dergâhın esas avlusuna hazîre duvarları içerisindeki dört kapı ile girilmektedir. Cümle kapısı batıdaki Dervişan Kapısı'dır. Doğu tarafında Pîr Kapısı, kuzeyde Çelebiyan Kapısı, güneyde Hâmûşân Kapısı vardır. Dervişan Kapısı'ndan avluya girilince sağda Şeb-i Arûs Havuzu, ortada şadırvan, kuzeyde selsebil bulunur. Dergâh 1927'de müze haline getirilirken avludaki mezarlık kaldırılmış, etrafı çevrilerek günümüzde çiçek bahçesi yapılmış ve taşları dergâhın doğu tarafına yığılmıştır. Aynı şekilde dergâhın kuzeyindeki Vâlideler Mezarlığı ile güneyindeki Hadîkatü'l-ervâh'ta bulunan kabirler de kaldırılmış, sadece sekizgen bir havuzla Mehmed Bey Türbesi bırakılmıştır. Hadîkatü'l-ervâh içerisine 1965 yılında Türk şairi Nefî ile Pakistanlı ünlü şair Muhammed İkbal için iki makam mezar taşı konulmuştur.

Mevlânâ Türbesi (Kubbe-i Hadrâ). Kaynaklar, türbenin bulunduğu mahallin sultanın bahçesi iken Mevlânâ'nın babası Sultânülulemâ Bahâeddin Veled'e bağışlanmış olduğunu ve kendisi 628'de (1231) vefat edince buraya gömüldüğünü bildirmektedir. Mevlânâ da 672'de (1273) babasının yanına defnedilmiş, üstüne 673

(1274) yılında Muînüddin Süleyman Per-vâne ve eşi Gürcü Hatun ile Alemüddin Kayser tarafından mimar Bedreddîn-i Tebrîzî'ye bir türbe yaptırılmış, böylece külliye'nin temelleri atılmıştır. Bu ilk yapının cenazelik katı üzerinde dört ayaklı ve sandukanın bozulmaması için güneyi duvarla kapatılmış bir baldaken türbe olduğu kabul edilmektedir. Mevlânâ'nın şimdi babasının kabri üstünde duran cevîz sandukasının tasarımcısı Abdülvâhid b. Selîm, uygulayıcısı Konyalı Genak oğlu Hümâmüddin Muhammed'dir. Şikârî tarihinde anlatıldığına göre Silifke kıyılarındaki küçük Körkes (Korikos) seferinde alınan ganimetler sayesinde Karamanoğlu Alâeddin Bey zamanında (1361-1398) türbe bugünkü şeklini almıştır. Türbenin ayakları takviye edilmiş ve üstüne yıldız tonozlu bir kubbe, kubbenin üzerine de on altı dilimli bir yüksek gövde ile konik külâh yerleştirilmiştir. Bir gövde üzerine ikinci bir gövde şeklindeki bu türbenin mimarının Akşehir'deki Seyyid Mahmud Hayrânî Türbesi'ni de inşa eden Ahmed b. Abdullah b. Aslî olduğu kabul edilir. Mevlânâ'nın türbesinin içindeki kalın ayaklar ve bunları birbirine bağlayan sivri kemerlerle güney duvarı ve yıldız tonoz örtüde zengin kalem işi süslemeler, sülûs ve küfî yazı kuşakları vardır. Bazı dar alanlarda yazı kompozisyonlarının yanında sarı, kırmızı ve mavi renklerin kullanıldığı kalem işlerinde iri hançer yaprakları arasında palmetler ve hatâyî çiçeklere yer verilmiş, güney duvarının üstündeki pencere boşluğunun sağında ve solunda servi, hurma ağaçları ve sarmaşıklardan oluşan kompozisyonlar yerleştirilmiştir. Bu tasvirler XVIII. yüzyıla, diğer kısımlardaki nakışlar ise XVI. yüzyıla tarihlenmektedir. Türbenin güney duvarın-

daki kitâbeden yapının II. Bayezid döneminde (1481-1512) nakkaş Halepli Mehmed oğlu Abdurrahman tarafından tezyin edildiği anlaşılmaktadır. Türbe restorasyonlarında XVI. yüzyıl nakışları değiştirilmemiş, bozulan yerleri aslına sadık kalınarak tamamlanmıştır. 1983-1986 yılları arasında nakkaş Mustafa Baytal tarafından yapılan onarımlar sırasında Kubbe-i Hadrâ'nın nakışlarına dokunulmamıştır. Türbenin çini kaplı dilimli gövdesi ve külâhı 1060 (1650), 1110 (1698), 1205 (1790, büyük onarımı), 1212 (1798), 1252 (1836) ve 1912 yılında (V. Mehmed zamanında Kubbe-i Hadrâ çinileri yenilenmesi) tamir görmüştür. Bugünkü firûze mavisi çiniler ve Âyetü'l-kürsî yazı kuşağı 1962'deki onarımdan kalmıştır.

Dâhil-i Uşşâk, Post Kubbesi ve Kibâbü'l-aktâb. Karamanoğlu Beyliği döneminde türbenin doğusuna bir, batısına iki kubbeli bölüm ilâve edilmiş, kuzeyine de kubbeli birimler yerleştirilmiş, böylece günümüzdeki şekli ortaya çıkmıştır. Bunlardan sadece Kubbe-i Hadrâ'nın kuzeyinde yer alan birim mukarnaslı bir tonozla örtülmüş olup ortasında bir aydınlık feneri vardır. Batıdaki tilâvet odasından gümüş kapı ile Dâhil-i Uşşâk (kademât-ı pîr) denilen üç kubbeli bölüme girilir. Buranın kuzeyindeki sekiler üzerinde Horasan erlerinin sandukaları yer almıştır. Türbenin kuzeyinde mevcut semâhâne de mukabele yapılırken postnişin çelebi, tarikatçı dede ve mesnevîhane ait üç post serildiği için burası "post kubbesi" (huzûr-ı pîr) ismiyle anılmıştır. Post kubbesinin ayaklarında ve tonoz başlangıcında XVI ve XVIII-XIX. yüzyıllara ait kalem işi süslemeler bulunmaktadır. Türbenin cenazelik kapısının güneyinde Maraş Mîrimîrânı Mahmud Paşa tarafından İlyas

Dâhil-i Uşşâk
ve huzûr-ı pîr

adlı bir sanatçıya yaptırılmış gümüş kafes ve kapı yer almaktadır. Buradaki otuz iki beyitlik şiir şair Mânî'ye ait olup Mirza Ali tarafından yazılmıştır. Kubbe-i Had-râ'nın doğusunda ve batısında Mevlânâ'nın yakınları olan çelebilere ait kitâbeli-kitâbesiz altmış beş erkek ve kadın sandukasının bulunduğu seki Kibâbü'l-aktâb adıyla anılmaktadır. Son onarımlarda bu bölümün duvarlarında ve pencere kenarlarındaki XIX. yüzyıla ait siyah, mavi, sarı renkli gül çelenklerini ihtiva eden Türk empire üslûbundaki nakışlar kaldırılmıştır. Bu nakışların altından çıkan kırmızı, siyah renkte celi yazılarla hurma ağacı, vazolu ve vazosuz lâle, gül, karanfil, süm-bül demetlerinin oluşturduğu kompozisyonlar tamamlanarak ihya edilmiştir. Bu yazı ve nakışları Naci Bakırcı XVI. yüzyılın başlarına tarihlemektedir. Yılmaz Önge ise XVIII. yüzyılda yapılmış olduklarını ileri sürer. Anlaşıldığı kadarıyla aslı XVI. yüzyıla ait hatlar XVIII. yüzyılda elden geçirilmiştir. Aynı şekilde bu bölümün kubbe ve pendentif yazıları da yenilenmiştir. Son restorasyonda Fevzi Günüş ile Hüseyin Kutlu'nun hazırladığı yazı taslaklarını nakkaş ve kalemkâr Mustafa Baytal uygulamıştır. Mevlânâ Dergâhı'nın Karaman döneminde bir bütün oluşturan bu sekiz kubbeli bölümden ibaret olmadığı, semâhâne, derviş hücreleri ve diğer bölümlere de sahip bulunduğu tahmin edilmektedir. Ancak bu mekânlar günümüzdeki yapıların altında kalmıştır. 1997 yılında semâhânenin taban tahtalarını yenileme çalışmaları sırasında küçük bir temizlik kazısı yapılmış, zeminde Selçuklu-Karaman dönemine ait bir yapı kalıntısı ve birkaç mezar bulunmuştur. Ayrıca XVI. yüzyıla ait fil ayaklarının oturduğu kirişlerin çürüyenleri de değiştirilmiş, bu esnada ahşap kısımların deontrokronolojik (ağaç halkaları) tarihlemeleri yapılarak 1571 yılında kesildikleri belirlenmiştir.

Semâhâne. Post kubbesinin kuzeyinde yer alan kare planlı bu mekânın zemininde bulunan yapının Karamanoğulları dönemine ait semâhâne olduğu ileri sürülmüştür. Mevcut semâhânenin köşelerindeki dört fil ayağı ve bunların kenar ortalarında bulunan pâyeler sivri kemerlerle birbirine bağlanmıştır. Üzerlerine pendentifler yardımıyla sekizgen kasnaklı kubbe oturmaktadır. Barihüda Tanrıkorur, semâhâne ile bitişigindeki mescidin Yavuz Sultan Selim zamanında (1512-1520) yapılmış olması ihtimalini ileri sürerse de bu iki mekânın Kanûnî Sultan Süleyman döneminin sonunda inşa edil-

diğini kabul etmek daha doğru olur. Semâhâne ahşap bir kafesle Kibâbü'l-aktâb'dan ve demir bir parmaklıkla mescidden ayrılmıştır. Semâhânenin kuzey ve doğu kesimine XVIII. yüzyılda mahfiller ilâve edilmiştir. Mutriban mahfilî erkeklere tahsis edilmiş alt katın kuzeybatı köşesinde olup üst katlar kadınlara ayrılmıştır. Güneyde ortadaki ayak önünde ahşap na't kürsüsü yer alır. Semâhâne XVIII. yüzyılda genişletilerek dışarıdan kuzeyde mescidle, doğudan Kibâbü'l-aktâb'la birleştiği köşelerden kalın payandalarla desteklenmiştir. Bu esnada türbenin güney duvarına ortadan bir payanda duvarı yapılmıştır. Semâhânenin günümüze gelen nakışları birkaç safha göstermektedir. Restorasyonlar sırasında pendentifler, kubbe eteği ve pencere kenarları ile esas kubbe üzerinde yapılan raspalar sonucunda pendentiflerde sarı kıvrım dalı, yeşil dolgulu rûmiller içerisinde celi yazılar ortaya çıkmıştır. Yılmaz Önge'nin tesbitlerine göre kubbe eteğindeki kırmızı zemin üzerine beyaz küfî yazılar ve pencere kenarlarındaki hatâyî motiflerden oluşan çerçeveler XVIII. yüzyıla aittir. Kubbe ortasındaki altı köşeli yıldız kompozisyonu etrafında gelişen, radyal olarak dizilmiş rozet ve şemselerden ibaret tezyinat ise XVI. yüzyıla tarihlenmektedir. 1305 (1887-88) tarihli nakışları Konyalı Mahbûb b. Hamdî Mustafa'ya aittir. Semâhânenin dört cephesindeki kemerlerin üstünde yer alan, ortada dikdörtgen kubbeli ve ayaklı, yanlarda ve altta daire biçimli çelenk panolar içindeki yazılar korunmuştur.

Mescid. Semâhânenin batısında kare şeklinde bir mekân olup asıl kapısı batıdandır. Mermer söveler üzerinde mukarnaslı kavsarası vardır. Mescid Çerağ Kapısı ile Dâhil-i Uşşâk, kuzeydoğusundan da küçük bir kapı açılarak semâhâne ile irtibatlandırılmıştır. Mescidin zemini yerden bir kademe yükseltilmiştir. Güney tarafında ortadaki ayak içerisine mermer mihrap yerleştirilmiştir. Bursa kemerleriyle birbirine bağlı taş ayaklar üzerinde kuzey duvarına bitişik ahşap mahfil bulunur. Mahfilin altında ahşap konsolların arası XVI. yüzyıla ait klasik bitkisel motiflerle nakışlanmıştır. Batı duvarının güneybatı köşesindeki minareye üstünde nakışlı taş bir kürsü bulunan bir kapı ile çıkılır. Mescid ve minarenin semâhâne ile birlikte XVI. yüzyılda Kanûnî Sultan Süleyman devrinde yapıldığı kabul edilmektedir. Bu görüşü Matrakçı Nasuh'un Mevlânâ Türbesi tasviri de doğrulamaktadır. Pendentifler üzerinde dört halife-

nin isimleri, güneyindeki kemer boşlukları üzerinde "Allah" ve "Muhammed" yazıları vardır. Bunlarla birlikte kubbe eteğindeki küfî yazılar ve diğer tezyinat XVIII. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Kubbe eteğinde ayrıca kırmızı, beyaz küfî hatlı bordür, pencere kenarlarında ve tepeliklerinde bitkisel motifler yer alır. Mahbûb-ı Konevî'nin 1305 (1887-88) tarihli kitâbesi bir çiçek vazosu üzerindedir. Mescidin batı tarafındaki üç bölümlü son cemaat mahallinin XVIII. yüzyılda tilâvet odası ile birlikte yapıldığı kabul edilmektedir. Orta kemer üzerinde 1307 (1889-90) ve minare kaidesindeki 1337 (1918-19) tarihlerinden büyük bir ihtimalle birincisi minare, ikincisi de son cemaat mahalli ve tilâvet odasının üstündeki ahşap saçağın onarımıyla alâkalıdır.

Tilâvet Odası. Dergâhın Dâhil-i Uşşâk bölümünün önünde Kur'ân-ı Kerîm ve *Meşnevî* okunması için ayrılmış oda XVIII. yüzyılda yapılmış olup "bâb-ı şerif" denilen kapının yer aldığı giriş cephesi XIX. yüzyılda elden geçirilmiştir. Kündekârî tekniğinde bitkisel bezemeli ahşap kapı kanatlarının üst panolarında Sultan Veled'in, "Öğüdüm candan kulak ver ey tâlip, ver de doğruluğun eşiğine baş koy" anlamındaki Farsça beyti işlenmiştir. Mermer kapı lentosunun üzerinde Yusuf Akyurt'un 1927 tarihli küfî "Konya Âsâr-ı Atika Müzesi" yazısı, bunun üzerinde Molla Câmî'nin, "Bu makam âşıkların Kâbe'sidir, kim buraya noksan gelirse tamam olur" mânasındaki Farsça beyti, en üstte de hattat Mehmet Sâdik'ın 1291 (1874) tarihli "Yâ Hazret-i Mevlânâ" levhası bulunmaktadır. Bu kare planlı odanın güney duvarında içerisi kafes şeklinde oyulmuş mermer söveli bir pencere vardır. Tilâvet odasından türbeye mermer lentolu ve yuvarlak kemerli açıklığa sahip, kanatları gümüş kaplı bir kapıdan girilir. Kapı kemerinin kilit taşı üzerinde stilize bir hayat ağacı (palmet) kabartması yer alır. Üç panoya ayrılmış kanatlarının altında ve üstünde yazı panoları, ortada bitkisel motifli şemseler ve köşebentler bulunur. Bu kapı Sokullu Mehmed Paşa'nın oğlu Hasan Paşa tarafından 1008 (1599-1600) yılında yaptırılmıştır.

Derviş (Dedegân) Hücreleri. Avlunun batısını ve kuzeyini "L" şeklinde çevreleyen bu hücreler kubbeli bir oda ile önlerindeki revaktan meydana gelmektedir. Odaların hepsinde barok empire üslûbunda alçı yaşmaklı ocaklar, batıya ve doğudaki revaka açılan pencereler vardır. Bunlardan

Cl. Huart, *Konya: La ville des derviches tourneurs*, Paris 1897; Mehmet Yusuf, *Konya Asar-ı Atika Müzesi Rehberi*, İstanbul 1930; Şehabettin Uzluk, *Mevlânâ'nın Türbesi*, Konya 1946; a.m.f., *Mevlevîlikte Resim, Resimde Mevlevîler*, Ankara 1957; a.m.f., "Mevlânâ'nın Ölümü ve Yeşil Kubbe", 2. *Millî Mevlânâ Kongresi (Tebliğler)*, Konya 1987, s. 57-60; Mehmet Önder, *Mevlânâ Müzesi Şaheserlerinden Mevlânâ'nın Sandukası*, Konya 1958; Konyalı, *Konya Tarihi*, tür.yer.; Ahmet Işık Doğan, *Osmanlı Mimarısın- de Tarikat Yapıları, Tekkeler, Zaviyeler ve Benzer Nitelikteki Fütüvvet Yapıları*, İstanbul 1977, s. 138-161; Hasan Özönder, "Mevlânâ Külliyesi'nin Mimari Teşekkülü", 1. *Millî Mevlânâ*

Mevlânâ
Dergâhî'nin
plan krokisi

Kongresi (Tebliğler), Konya 1986, s. 395-400; a.mlf., *Konya Mevlânâ Dergâhı*, Ankara 1989; a.mlf., "Mevlânâ Türbe ve Külliyesinin Tamir ve İlaveler Kronolojisi", *Selçuklu Araştırmaları Merkezi Selçuk Dergisi*, sy. 2, Konya 1988, s. 13-75; Yılmaz Önge, "Mevlânâ Türbesi'nin Çini Tezyinatı", *1. Milli Mevlânâ Kongresi (Tebliğler)*, Konya 1986, s. 401-408; a.mlf., "Mevlânâ Dergâhı'nın Şadırvanı", *2. Milli Mevlânâ Kongresi (Tebliğler)*, Konya 1987, s. 61-70; a.mlf., "Konya Mevlânâ Dergâhında Yapılan Son Onarımlar Hakkında Bazı Düşünceler", *VII. Vakıf Haftası: 5-7 Aralık 1989 (Konuşmalar ve Tebliğler)*, Ankara 1990, s. 319-324; a.mlf., "Konya Mevlânâ Dergâhı'nın Kaybolan Bir Yapısı: Türbe Hamamı", *5. Milli Mevlânâ Kongresi (Tebliğler)*, Konya 1992, s. 75-84; a.mlf., "Konya Mevlânâ Dergâhı'ndaki Selsebil", *Anıt*, sy. 31, Konya 1964, s. 9-11; Ş. Bârihüda Tanrıkorur, "Bir Eğitimin Mimarisi: Mevlâî Matbah-ı Şerifi", *1. Milletlerarası Mevlânâ Kongresi (Tebliğler)*, Konya 1988, s. 271-297; a.mlf., *Türkiye Mevlevihanelerinin Mimari Özellikleri* (doktora tezi, 2000), SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 7-59; Fevzi Güneş, *Mevlânâ Manzumesi Kubbe-i Hadra'nın Kalemleri* (yüksek lisans tezi, 1987), SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Kümbetleri III*, Ankara 1991, s. 94-103; Erdoğan Erol, "Mevlânâ Gelince Babası Ayağa Kalktı mı?", *5. Milli Mevlânâ Kongresi (Tebliğler)*, Konya 1992, s. 85-96; a.mlf., *Mevlânâ'nın Hayatı, Eserleri ve Mevlânâ Müzesi*, Konya 2004, tür.yer.; a.mlf., "Onarımlar Hizmeti Sunulan Kültür Varlıklarımız, Mevlânâ Müzesi", *Eski Eserler ve Müzeler Bülteni*, sy. 7, Ankara 1986, s. 20-25; Osman Nuri Dülgerler, *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi* (doktora tezi, 1994), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü; Naci Bakırcı, "1997 Yılı Konya İli Mevlânâ Müzesi Semahane Bölümü Kazı Çalışması", *IX. Müze Kurtarma Kazıları*, Ankara 1999, s. 97-109; Haşim Karpuz, "Konya'da Selçuklu ve Osmanlı Tarikat Yapıları", *VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihî Sempozyumu*, Kayseri 2002, s. 457-478; a.mlf., "Mevlânâ Dergâhı'nın Mimarisi", *Konya'dan Dünya'ya Mevlânâ ve Mevlevilik*, İstanbul 2002, s. 221-228; Abdülkadir Erdoğan, "Konya'da Eski Tekyeler", *Konya*, sy. 13, Konya 1937, s. 822-823; Haluk Karamağaralı, "Mevlânâ Türbesi", *TET.D*, sy. 7-8 (1966), s. 38; Mahmut Akok, "Konya'da Üç Tarihi ve Mimari Eser: Altınapa Kervansarayı, Hasbey Darülhüffazı ve Selim II İmareti", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XX/1, Ankara 1973, s. 9-11; Yusuf Oğuzoğlu - Selçuk Mülayim, "Konya Mevlânâ Türbesi'nin Restorasyonu ile İlgili H. 1109 (1698) Tarihli Üç Belge", *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi*, sy. 3, İzmir 1984, s. 115-122; Bayram Ürekli, "Mevlânâ Türbesi ve Çelebi Efendi Konağı'na Dair Bir Tamir Kaydı", *SÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, sy. 7-8, Konya 1993, s. 187-196; Yusuf Küçükdağ, "Les zaviyas mevlevites à Konya", *Osm.Ar.*, sy. 14 (1994), s. 117-128; a.mlf., "1251 H. / 1835 M. Tarihli Mevlânâ Türbesi ve Çelebi Efendi Konağı Tamir ve İnşası Defteri", *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 2, Konya 1996, s. 181-206; H. Crane, "Badr-al-Din Tabrizi", *Elr.*, III, 382; Abdülhüseyn Azereng, "Bedreddin-i Tebrizi", *Dânişnâme-i Cihân-ı İslâm*, Tahran 1375/1997, II, 491.

HAŞİM KARPUZ

MEVLÂNÂ LUTFÎ

(bk. LUTFİ).

MEVLÂNÂ MÜZESİ

Konya'da Mevlânâ Külliyesi'nde tekkeye ait eserlerin sergilendiği müze.

1925 yılında tekke ve zâviyeler kapatıldıktan sonra Mevlânâ Dergâhı derviş hücreleri, mutfak gibi bütün müstemilâtı ve içeride bulunan madenî evani, halı, kuşak, giyim kuşam eşyası, müzik aletleri, hat eserleri, zengin kütüphanesindeki yazmalar gerçek mekânlarında sergilenmek suretiyle bir müze haline getirilerek Konya Müzeler Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Başvekil İsmet Paşa (İnönü) ve Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey'in (Tanrıöver) tâlimatları üzerine İstanbul Müzeleri Müdürü Halil Ethem (Eldem) ile Maarif Vekâleti Hars Dairesi Kütüphaneler umum müfettişi Hamit Zübeyr Bey'in (Koşay) buradaki incelemeleri sonucunda dergâhın müzeye dönüştürülmesinin uygun olacağı 1 Eylül 1926 tarihinde kararlaştırılmış ve Mevlâî Dergâhı Konya Âsâr-ı Atika Müzesi adıyla 2 Mart 1927'de törenle hizmete açılmıştır. Müdür Mehmet Yusuf (Akyurt), dergâhın avlusunda yeni düzenlemeler yaparak Müze-i Hümayun deposundaki arkeolojik eserleri de buraya getirip sergilemiştir. Konya'ya sık sık gelen ve şehirdeki tarihî eserlerin durumu ilgilenen Atatürk, Mevlânâ Müzesi'ni ziyaret etmiş ve takdirlerini hâtıra defterine yazmıştır. 1953 yılında buradaki arkeolojik eserler İplikçi Camii'ne taşınmış, bir yıl sonra yeniden düzenlenen dergâh Mevlânâ Müzesi adını almıştır.

Dergâhın değişik bölümlerinde bazan o bölümün aslî fonksiyonuyla ilgili eserler, bazan da farklı eserler sergilenmektedir. Nitekim Hürrem Paşa, Mehmed Bey, Hasan Paşa, Sinan Paşa ve Murad Paşa kızı Fatma Hatun türbelerinin bulunduğu müze avlusunun batısındaki dervişanla hâmuşan kapılarının önündeki alanda Osmanlı dönemine ait kitâbeler teşhir edilmektedir. Bunlar arasında dergâhtaki derviş hücrelerine ait 992 (1584) tarihli kitâbe ile 1901 tarihli Müze-i Hümayun kitâbesi de vardır. Dergâh hazîresinin kuzey ve doğusunda duvarlara dayalı olarak form, yazı ve süsleme bakımından sanat değeri taşıyan çok sayıda Mevlevî mezar taşı sergilenmektedir.

Şeb-i arûs havuzunun güneyinde yer alan matbah-ı şerifte ocakların bulunduğu seviyede ortada iki manken yardımı ile "kazancı dede" ve "pazarıcı dede" özgülün kıyafetleri içinde semboller olan kepçe ve pazarıcı maşası gibi eşyalarla canlandırılmıştır. Köşedeki seki üzerinde yağ ve su kazanları, ibrik, leğen, lenger gibi mutfak eşyası teşhir edilmektedir. Mutfak girişinin solundaki nevnîyaz hücresinde tarikata girmek niyetiyle dergâha yeni gelen ve dervişliğe kabul kararı üç gün zarfında verilecek olan adayın mutfaktaki çalışmaları ve eğitimi gözleyebilmesi için saka postu üzerinde oturması da bir mankenle temsil edilmiştir. Birkaç merdivenle çıkılan somat (yemek) ve semâ tâlim yerinde de Mevlevî yemek sofrası, semâ tâlim edenler, kahve içen dedeler teşhir edilmiştir. Böylece Mevlevîlik'te 1001 gün çile çekilen bir yer olan mutfak bütün yönleriyle göz önüne serilmiştir.

Mevlânâ Türbesi'nin yer aldığı bölümün batısında giriş kapısının önünde bulunan tilâvet odasının künde-kârî kapısı, türbe-

Mevlânâ
Müzesi
semahanesindeki
sergileme
düzeni